

Помізуєва Л. П.,

аспірантка кафедри англійської філології Інституту іноземної філології Київського національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, м. Київ

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕТАФОРИЧНОЇ МОДЕЛІ КОНЦЕПТУ “AGRICULTURAL PLANTS” В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано специфіку функціонування метафоричних мовних засобів для представлення особливостей об'єктивної концепції “Agricultural Plants” в агродискурсі англійської мови.

Ключові слова: концепт, метафорична модель, фрейм, слот, об'єктивнація.

В статье проанализирована специфика функционирования метафорической модели концепта “Agricultural Plants” в агродискурсе английского языка.

Ключевые слова: концепт, метафорическая модель, фрейм, слот, активация.

The author deals with the metaphorical language means analysis for the concept “Agricultural Plants” in English agro discourse.

Key words: concept, metaphorical model, frame, slot, objectivity.

Вивчення процесів сприймання, зберігання й переробки знань у свідомості людини є одним з актуальних напрямків досліджень у сучасній науці про мову. Метою нашого дослідження є визначення особливостей реалізації концепту “Agricultural Plants” у агрономічному дискурсі англійської мови. Досягнення визначеної мети передбачає розв'язання таких завдань: установити різновиди текстів, в яких вербалізовано концепт “Agricultural Plants”; визначити та конструювати метафоричну модель концепту “Agricultural Plants”; установити особливості об'єктивної концепції “Agricultural Plants” в агродискурсі англійської мови.

Ми провели аналіз метафоричної об'єктивної концепції “Agricultural Plants” в англійському аграрному дискурсі. Предметом дослідження були матеріали на тему сільськогосподарських рослин з англійськомовних наукових та публіцистичних текстів наступних видань R.H.M. Langer & G.D. Hill “Agricultural Plants”(2003), J.C. Forbes, R. Drennan Watson “Plants in Agriculture”(1999). Всього було проаналізовано близько 650 контекстів, в яких актуальним є концепт “Agricultural Plants” і виявлено 345 контекстів, у яких використані метафори для об'єктивної концепції “Agricultural Plants”. Спираючись на класифікацію метафоричних моделей (Чудінов 2003; Баранов 2006; Будаєв 2006; Ряпосова 2002) ми проаналізували виявлені метафори і розробили класифікацію метафоричних моделей, засобами яких об'єктивується концепт “Agricultural Plants” в англійському аграрному дискурсі. Обрані метафоричні одиниці класифікувались згідно джерел, по початковій понятійній сфері [4, с. 134]. Класифікація метафоричних одиниць здійснювалась співвіднесенням лексеми у метафоричному значенні з об'єктивуючим цією лексемою концептом-джерелом з визначеною частиною концептосфери. Ми намагались виявити найбільш значущі для людини сфери діяльності, інформацію, яка відносно характеризує сам концепт “Agricultural Plants”. Було виявлено 25 метафоричних моделей. 53,2% метафоричних одиниць відносяться до 7 метафоричних моделей.

Метафорична модель	Кількість метафор	Відсотковий показник
1. Виробник	75	11,53 %
2. Матеріал	64	9,84 %
3. Боротьба	60	9,23 %
4. Психічний стан	58	8,92 %
5. Почуття	46	7,07 %
6. Соціальна сфера	24	3,69 %
7. Простір	19	2,92 %
Всього	345	53,2 %

Відсоткові показники вказують на те, що слід проаналізувати метафоричну модель ВИРОБНИК. Мета аналізу – виявити особливості метафоричної об'єктивної концепції “Agricultural Plants” засобами метафор у моделі ВИРОБНИК в англійському агродискурсі. Для досягнення мети слід вирішити наступні завдання: визначити, якими метафоричними мовними засобами об'єктивується концепт “Agricultural Plants”: які частини мови найчастіше використовуються; яка структура метафор (словосполучення, речення чи фразова єдність); які семантичні ролі типові для лексем у метафоричному значенні і лексеми Plants у метафорах-словосполученнях чи метафорах-реченнях; виявити актуальну для усвідомлення концепту “Agricultural Plants” інформацію у сфері агродискурсу.

Метафорична модель ВИРОБНИК є найчастіше живаною моделлю, яка метафорично об'єктує досліджуваний концепт (75 метафор – 11,53%).

Всі виявлені метафоричні одиниці цієї метафоричної моделі віднесемо до фрейму ПРОДЮСЕР (75 метафор – 11,53%). Цей фрейм вміщує 4 слоти: Слот 1.1. Продукт (4,92%). Слот 1.2. Розвиток (2,95%). Слот 1.3. Процес (2,07%). Слот 1.4. Напрямок (1,59%). Названий фрейм дає інформацію про продукт, розвиток, процес,

напрямок сільськогосподарської культури. Слот 1.1. ПРОДУКТ має найбільше метафоричних контекстів у зазначеному фреймі. На прикладі цього слоту проаналізуємо семантичну валентність корелятивів.

У процесі аналізу метафор слоту ПРОДУКТ з'ясувалось, що метафоричне значення належить перш за все дієсловам (25 метафор – 78,13% слоту).

*1. *Food is produced by agriculture (including horticulture) with a small proportion contributed by fisheries.*

*2. *Plants also provide fibres such as cotton and flax, from which our clothing and other woven fabrics are made.*

*3. *They give wood, one of our most important construction and furnishing materials.*

У п'ятьох метафорах (15,62% слоту) у метафоричному значенні використовуються лексеми іменників.

*4. *Plants are as important to us as the air that we breathe.*

Два контексти (6,25% слоту) містять прикметники, які мають метафоричне значення.

*5. *Weeds are plants that interfere with human activities, especially in agriculture. They need to be controlled as they are undesirable and thrilling.*

У процесі вербалізації концепту “AGRICULTURAL PLANTS” метафорами слоту ПРОДУКТ перевагу мають дієслова (25 метафор; 78,13% метафор слоту). Сім метафор (21,87%) реалізуються недієслівними формами (іменниками та прикметниками), які передають дієві ознаки лексеми. Лексеми у метафоричному значенні є значущими словами. Метафора реалізується у контексті, тобто у словосполученні чи реченні. Тому, цікаво дослідити семантичну валентність задіяних у процесі створення метафори лексем. За основу візьмемо класифікацію семантичних валентностей Ю.Д. Апресяна [2, с. 126-127].

Семантична валентність	Кількість метафор	Відсотковий показник	Номер прикладу
“Матеріал споживання”	23	71,88%	2,3,4,6
“Постачання”	8	25%	7
“Об’єкт”	1	3,12%	5,8

“Матеріал споживання” – 23 метафори (71,88% метафор слоту).

*6. *From them are derived plastics, manufactured fibres and thousands of other products.*

“Постачання” – 8 метафор (25% метафор слоту).

*7. *Plants are the tubes that are the sources of transporting “breathing space”.*

В одній метафорі *Plant* реалізує семантичну валентність “Об’єкт” (3,12% метафор слоту).

*8. *Coal and oil are the remains of plants which lived millions of years ago.*

Дієслова, засобами яких об’єктивуються метафори, які характеризують концепт “Agricultural Plants”, реалізують наступні семантичні валентності:

Семантична валентність	Кількість метафор дієслівної валентності	Відсотковий показник	Номер прикладу
“Джерело-Виток”	15	60%	9
“Ланцюг-З’єднання”	5	20%	10,11
“Об’єкт-Діяч”	3	12%	5,8,12
“Початок-Активатор”	1	4%	13
“Засіб-Реалізатор”	1	4%	14

“Джерело-Виток” – 15 метафор (60%).

*9. *Plants enormously enrich our lives with energy and their beauty, their perfume, their limitless range of form.*

“Ланцюг-З’єднання” – 5 метафор (20%).

*10. *They combine their seeds well with other woodland natives such as Wild Ginger and Wood Ferns.*

*11. *Indeed the very oxygen in the air on which all animal life depends would not be there without plants to release it.*

“Об’єкт-Діяч” – 3 метафори (12%).

*12. *Plants can reach the sun where they will bloom the most.*

“Початок-Активатор” – 1 метафора (4%).

*13. *Such plants are the first for giving rise to very flavourful purple-black, berrylike fruits relished by both songbirds and people.*

“Засіб-Реалізатор” – 1 метафора (4%).

*14. *Plants supply a vast range of industrial and domestic materials including paper, rubber, scent, oils, dyes and drugs.*

Тематична наповненість актуалізації концепту “AGRICULTURAL PLANTS” метафоричними значеннями слоту ПРОДУКТ різноманітна. Перевагу мають розділи, присвячені розвитку сільськогосподарських рослин та їх застосування, як кінцевого продукту (12 контекстів). Рослина представляється як корисна культура (10 контекстів), небажана (1 контекст), й та, що викликає хвилювання (1 контекст). У двох контекстах представлений аналіз важливості рослин для людства. Рослина виступає джерелом життя, існування людини, без якого вона приречена на смерть (5 контекстів). В одному контексті представлена метафорична модель, яка розрізняє позитивні і негативні риси рослин. Останні не потрібні для існування і шкодять людині. Метафоричні моделі дають негативні оцінки рослин (5 контекстів). Таким чином слот ПРОДУКТ розкриває сутність сільськогосподарської культури як джерела людської енергії, ланцюга живлення об’єктів і суб’єктів як учасників вирішення спільних проблем існування у середовищі. Метафоричні контексти передають понятійну основу

більших тематичних груп метафоричних виразів, які існують у мові. Слот ПРОДУКТ фрейму ПРОДЮСЕР метафоричної моделі ВИРОБНИК концепту СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ РОСЛИНИ вербалізуються через поняття, які утворюють систему організованих компонентів (фреймову сітку) з ключовими елементами – слотами, завдяки яким, на основі асоціативно-образного мислення людини, відбувається текстове розгортання концептів та ідентифікація останніх завдяки різним лексичним номінаторам як засобу їх вербалізації у мові.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка) / Ю. Д. Апресян // Избранные труды. – М. : Школа “Языки русской культуры”. Издательская фирма “Восточная литература” РАН., 1995. – Т. 1. – 472 с.
2. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. – (<http://www.philology.ru/Linguistics/lakoff-johnson-90.htm>).
3. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации: монография. – Екатеринбург : Изд-во Урал. гос. пед. ун-та, 2003. – 248 с.
4. Чудинов А. П. Политическая лингвистика [Текст]: учеб. пособие / А. П. Чудинов. – М. : Флинта, 2006 – 256 с.